

6. Орлов Ю. Ю., Чернявський С. С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1(13). С. 12–24

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-544-3-6>

ДЕКЛАРУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ: ПОТЕНЦІЙНІ КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Брянкін Андрій Сергійович

курсант 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Військово-юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Пашенко Євген Миколайович

старший викладач кафедри

Військово-юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

Введення правового режиму воєнного стану на тлі широко-масштабної збройної агресії російської федерації проти України значно підвищило потенційні корупційні ризики в середині держави, що пропорційно впливатимуть на обороноздатність держави в разі несвоєчасного їх припинення та попередження. Одночасно з цим зросла нетерпимість українських громадян до корупційних проявів чи їх потенційного існування в сфері закупівель, де переважна більшість відповідальних осіб є державними службовими особами. Так соціальні опитування вказують, що 92% респондентів вважають корупцію серйозною національною проблемою, нетерпимість корупції зросла до 54% у 2024 році (порівнюючи з 37% у 2015 році), а готовність протистояти корупційним проявам зросла до 49% у 2024 році (порівнюючи з 26% у 2021 році) [1]. Питання прозорості та доброчесності стають ключовими для довіри суспільства та міжнародних партнерів до державного сектору, що є необхідною складовою у питаннях підтримання обороноздатності, партнерської підтримки й допомоги у всіх сферах забезпечення безпеки.

Окремі дослідники в галузі доброчесності наголошують, що на тлі воєнних дій в Україні проявляється значна кількість форм корупції, які

спричинені деморалізацією суспільства, втрати запалу патріотизму на тлі непрозорих мобілізаційних рішень та «бусифікації» громадян, економічною нестабільністю та слабкістю антикорупційних інститутів на тлі декларованої самостійності правоохоронних органів і внесення змін до нормативно-правових актів щодо підслідності справ з питань корупційних правопорушень. Такі дослідники як А. Й. Француз та А. В. Васечко констатують, що увага антикорупційних органів переорієнтовано на оборонні завдання, а некомплектність професійних кадрів і затримка в пролонгуючих реформах антикорупційного законодавства загострюють проблему запобігання корупції [2, с. 126–128]. К. О. Нестеренко та О. В. Булгакова підкреслюють, що протидія корупції залишається пріоритетом державної політики навіть під час війни й вимагає від влади впровадження кардинальних заходів. Боротьба з корупцією має бути «не менш актуальним пріоритетом» для всіх органів влади поряд з відбиттям агресії [3, с. 100–101].

У 2022 році ухвалені законодавчі ініціативи спростили та призупинили частину антикорупційних процедур, що спричинили корупційні ризики та маніпулювання. Зокрема, Законом № 2115-IX від 3 березня 2022 року (зі змінами й доповненнями) скасовано перевірки декларацій та контроль їхньої достовірності на період дії воєнного стану або стану війни [4]. Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) обмежило доступ до реєстру е-декларацій, тож відстежити майно посадових осіб громадяни України не можуть. Відповідно до законодавства також дозволено підписувати замовниками договори без Prozorro-аукціонів, якщо це необхідно для оборонних потреб (що є доволі вдалим для корупційних ризиків), у звітах про такі закупівлі замовникам дозволено не вказувати місцезнаходження учасників закупівель та місць постачання товару, якщо це становить «ризик для безпеки». Правове делегування Кабміну визначати правила закупівель під час широкомасштабної війни викликає занепокоєння щодо прозорості таких процедур. Такий доступ громадськості до закупівель ускладнює як зовнішній так внутрішній аудит та розслідування фактів корупційних правопорушень. Тому слід підтримувати незалежні аудити та моніторинг витрат державних органів попри правовий режим воєнного стану, залучати експертів та фахівців, а також громадськість до аналізу публічних закупівель та інших виділених ресурсів за бюджетними програмами. Наприклад, результати соціологічних опитувань демонструють, що 33% громадян і 44% бізнесу вважають, що для протидії корупції в процесах відбудови потрібно «забезпечити механізми контролю» [5].

Водночас зниження прозорості торгів призвело до падіння відкритості витрат, так згідно з даними Transparency International Ukraine,

після 24 лютого 2022 року кількість оприлюднених контрактів суттєво зменшилася, а аукціонів стало у кілька разів менше. Хоча деякі вимоги щодо Prozorro діють на теперішній час, так, наприклад, Кабмін у червні 2022 року зобов'язав використовувати Prozorro для спрощених закупівель від 50 тис. грн. [6]. Проте, існує можливість зловживання спрощеними процедурами закупівель, адже через велику кількість проведення таких процедур, можуть мати місце випадки відмивання коштів.

Одним з ключових механізмів посилення прозорості є застосування інтегрованих електронних систем. Наприклад, платформа Digital Restoration EcoSystem for Accountable Management (DREAM) для координації відбудови інфраструктури автоматично публікує дані щодо проєктів у відкритому форматі, що забезпечує громадський доступ та моніторинг витрат [7]. Аналогічно слід використовувати Prozorro та інші е-системи закупівель зі збереженням відкритого доступу без завдання шкоди безпековій ситуації в рамках забезпечення розкриття інформації для службового користування (щодо безпекових даних) та відновлення оприлюднення інформації про витрати бюджетних коштів в реальному об'ємі. Співробітництво НАЗК та громадських аналітичних груп з міжнародними антикорупційними організаціями та правоохоронними органами, такими як United States Agency for International Development сприяло викриттю корупційних правопорушень, проте у січні 2025 року на вимогу президента Сполучених Штатів Америки Дональда Трампа фінансування більшості грантових програм припинилося [8].

Пропонується внести до законодавства критерії понять, таких як «ризик розголошення безпекових даних» та виробити конкретні механізми, щодо їх перевірки незалежними експертами з доручанням умов нерозголошення таємної інформації, а також фіксувати звіти про закупівлі навіть при застосуванні спрощених процедур. Крім того, слід спланувати перегляд норм, що призначені забезпечити виявлення та покарання винних за приховування їх активів.

Запроваджені системи електронного декларування та публічних закупівель продемонстрували високу цінність для підвищення прозорості, але їхні можливості на разі обмежені Законом № 2115-IX [4]. Prozorro продовжує працювати за спрощеною процедурою, зокрема, з початком широкомасштабної збройної агресії було призупинено програму пошуку вразливостей, але знайдені проблеми залишаються безкарними й розглядатимуться тільки після кінця бойових дій на території України. Система е-декларацій технічно функціонує, але перевірки декларацій НАЗК призупинені в умовах воєнного стану для окремих категорій державної служби, а публічний доступ до реєстру

закритий, що позбавляє головної ефективності цього інструменту в подоланні корупції.

Отже, під час воєнних дій на території України антикорупційний механізм працює фрагментарно: гальмуються окремі запобіжні антикорупційні заходи, але проголошені загальні цілі реформ антикорупційного законодавства за державним посилем залишаються її пріоритетом. Питання ефективності антикорупційних інструментів залежить від того, наскільки вдасться зберегти баланс між національною безпекою в умовах воєнного стану та прозорістю для забезпечення антикорупційного запобігання. Високі суспільні очікування щодо боротьби з корупцією мають стати стимулом для довгострокових перетворень навіть у сьогоденні при надзвичайних умовах відсічі рашистській агресії.

Література:

1. Огляд ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні. *Організація економічного співробітництва та розвитку*. 2025. URL: <https://doi.org/10.1787/5f7daca7-uk> (дата звернення: 10.09.2025).

2. Француз А. Й., Васечко А. В. Протидія корупційним проявам в умовах війни в Україні // *Legal Bulletin*. 2024. № 14. С. 126–131. URL: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2024-14-A17> (дата звернення: 10.09.2025).

3. Нестеренко К. О., Булгакова О. В. Антикорупційна політика України в контексті війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 77, ч. 2. С. 98–101. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.16> (дата звернення: 10.09.2025).

4. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX (зі змінами й доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text> (дата звернення: 10.09.2025).

5. У майбутній відбудові українці бояться корупції більше ніж війни. *Transparency International Ukraine*. 2023. URL: <https://ti-ukraine.org/news/u-majbutnij-vidbudovi-ukrayintsi-boyatsya-koruptsiyi-bilshe-nizh-vijny-sotsiologichne-opytuvannya/#:~:text=A%20для%20того%2C%20щоб%20нейтралізув> (дата звернення: 10.09.2025).

6. Довіра і корупція під час війни. *Transparency International Ukraine*. 2022. URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/dovira-i-koruptsiya-pid-chas-povnomasshtabnoyi-vijny/> (дата звернення: 10.09.2025).

7. Khutkyy D. The race is on to restore Ukraine. Is transparency only a distant DREAM? *Hromada Network*. 2024. URL: <https://hromada.network/the-race-is-on-to-restore-ukraine-is-transparency-a-dream/#:~:text=projects,API%20for%20straightforward%20civic%20oversight> (дата звернення: 10.09.2025).

8. Тягнирядно Л. Як працює міжнародна допомога в Україні: досвід ПРООН. *ZMINA*. 2025. URL: <https://zmina.info/articles/yak-praczuuye-mizhnarodna-dopomoga-v-ukrayini-dosvid-proon> (дата звернення: 10.09.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-544-3-7>

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА ЗМІСТУ ВІДПОВІДНИХ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Височін Віталій Ігорович

аспірант

*ДУ "Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова
Національної академії наук України"
м. Київ, Україна*

З початком повномасштабного вторгнення рф в Україну щорічний приріст кількості нових проєктів МТД збільшився майже в 10 разів порівняно з 2020 роком (17 проти 114 проєктів у 2022 році) та у 20 разів (17 проти 248 та 278 проєктів у 2023 та 2024 роках). Станом на серпень 2025 року в Україні зареєстровано 889 проєктів міжнародної технічної допомоги (далі – МТД), які охоплюють різноманітні суспільні відносини [1]. Зокрема, наразі реалізуються проєкти, які або безпосередньо пов'язані з господарсько-правовими відносинами на території України, або опосередковано на них впливають через МТД, яка надається на макроекономічному та галузевому рівнях. До прикладів таких проєктів можна віднести «Проєкт розвитку підприємництва сільського населення, яке постраждало від бойових дій в Україні», «Фінансування малих та середніх підприємств у рамках Східного партнерства – Етап II», «Програма зеленого відновлення енергетики в Україні» та інші. Виконання цих та інших проєктів МТД, беззаперечно, грає важливу роль у розвитку підприємництва та підтримці економіки України, особливо в часи воєнного стану.